



พี่น้องม้งจตุรปูเทียนบูชาเทพทั้ง 4

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ดงซัง...ต้นไม้ใหญ่ที่สิงสถิตแห่งเทพ

● ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

h_chatchawan@hotmail.com



“คนทั่วไปมองว่าพวกเราตัดไม้ทำลายป่า ค้ายาบ้า ไม่ว่าเราจะทำดีขนาดไหน ก็เป็นคนไม่ดี หมดก่าสิงใจจริง ๆ ” เกิด พนาก่าเบ็ด พูเตปาบงระบายความทุกข์ รกมยบขั่นก็กินง่าไว้ยาวนาน

“เราไม่เรียกตัวเองว่าแม่วเป็นคำดูถูกดูแคลน เราเรียกตัวเองว่าม้ง”

ผมรู้มาว่าม้งตั้งชุมชนอยู่สูงกว่าเผ่าไต ชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความสูง และทนทานต่อความหนาวเหน็บเป็นเลิศ

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้ง สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวเขา แห่งประเทศไทยและสมาคมม้งบอกข่าวให้ชาวม้งหลายหมู่บ้านและชาวเมืองไปร่วมพิธี สำคัญในช่วงวันขึ้นปีใหม่ม้งที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัด เชียงใหม่

พิธีดงซัง ดงแปลว่าต้นไม้ใหญ่ ซังแปลว่าเทพสิงสถิต รวมความว่าพิธีบูชา เทพที่สิงสถิต ณ ต้นไม้ใหญ่

น่าสนใจนะ ไม่เคยได้ยิน พิธีอะไรแบบนี้ ใจผมกระซิบกับตัวเองเบา ๆ

กว่าจะถึงบ้านแม่สาใหม่ก็หัวโยกหัวคลอน กระเด็นกระดอน หลลายตลบ บนรถยนต์ที่ผู้ขับเป็นหนุ่มมั่งผู้เจนเส้นทางคอยสูง

หายเหนื่อยล้าเมื่อผู้เฒ่ามั่งแห่งบ้านแม่สาใหม่ไขขานเรื่องราว ขาวมั่งให้ฟัง ขาวมั่งได้เริ่มเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว การตั้งหมู่บ้านจะเลือกชัยภูมิที่มีภูเขาโอบล้อมรอบทุกด้าน ดูความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน ผืนป่าและน้ำที่

พอเพียงแก่สมาชิกในหมู่บ้าน

หลังจากเลือกที่ตั้งหมู่บ้านได้แล้ว ก็จะกำหนดพื้นที่ 'ป่าดงเชิง' ตรงบริเวณป่าต้นน้ำลำธาร แล้วช่วยกันพิจารณากำหนดต้นไม้ใหญ่ที่มีความเด่นสง่า ขึ้นอยู่บนจุดสูงสุดในพื้นที่นั้น เป็นไม้เนื้อแข็ง ลำต้นสูง ตรง แผ่กิ่งก้านกว้าง ไม่มีหนาม ไม่มีรอยตำหนิเช่นกิ่งแห้ง ยอดหัก หรือเป็นโพรง

เมื่อเลือกต้นไม้ที่ต้องการได้แล้ว ซื่อเน่งผู้นำพิธีกรรมของมั่งจะเป็นผู้ทำพิธีอัญเชิญเทพ 4 องค์ มาสิงสถิตที่ต้นไม้ต้นนี้

เทพถือติ เทพผู้ปกป้องคุ้มครอง ผืนดินและคน

เทพชะแข็งดีจ้อ เทพผู้ปกป้องคุ้มครองรักษาพืชพันธุ์และสัตว์กินพืชเป็นอาหาร

เทพชะแข็งจ้อติ เทพผู้ปกป้อง ควบคุม ดูแล สัตว์กินเนื้อเป็นอาหารหรือสัตว์ดุร้าย

เทพจ้อแข็งลั้งเม่ เทพผู้ปกป้อง คุ้มครองรักษาใต้พื้นดินหรือใต้พิภพ

เมื่อเทพทั้ง 4 มาอยู่รวมกันจึงกลายเป็นดงเชิงต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ที่คนมั่งนับถือและเคารพยำเกรง ไม่กล้าลบล้างในวิถีชีวิตของชาวมั่งจึงเกี่ยวข้องกับดงเชิงตลอดเวลา



ต้นไม้ใหญ่ที่สิงสถิตแห่งเทพ

หลังจากที่อัญเชิญเทพทั้ง 4 มาสิงสถิตยังต้นไม้ใหญ่แล้ว ถือว่าเป็นบริเวณนั้นทั้งหมดเป็นเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ห้ามมิให้มีการบุกรุกทำลายป่า ตัดไม้ หรือล่าสัตว์โดยเด็ดขาด

หากว่าไม่นับถือดงเชิง มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า หรือล่าสัตว์ในบริเวณนั้น ถือเป็น การผิดสัญญาต่อเทพลบล้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพจะลงโทษทำให้เกิดภัยพิบัติแก่หมู่บ้าน

คนมั่งเชื่อว่าหาก

นับถือดงเชิงด้วยจิตวิญญาณบริสุทธิ์ ไม่ลบล้าง ไม่บุกรุกทำลาย ไม่เข้าไปล่าสัตว์ การทำมาหากินก็จะดี ปรารถนาสิ่งใดจะได้ดังตั้งใจ โรคภัยไข้เจ็บไม่รบกวน สัตว์เลี้ยงพืชผักก็จะเจริญงอกงามดี หมู่บ้านอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

ในช่วงปีใหม่หลังจากที่ได้มีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน เรียกขวัญเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร ขวัญพืช ขวัญสัตว์ พิธีเรียกแขกกินข้าว พิธีอวยพร ขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ ขาวมั่งจะมีการประกอบพิธีดงเชิง ซึ่งถือเป็นวันที่คนทั้งชุมชนต้องมาร่วมกันประกอบพิธีกรรม โดยแต่ละครัวเรือนจะเตรียมรูป เทียน กระดาษ และเรียไรเงินชื่อหมู 1 ตัว ไว้ใช้เป็นเครื่องพลีกรรม

กระดาษขาวเป็นเส้น ๆ ถูกแจกจ่ายให้แก่พี่น้องมั่งจากบ้านอื่น และคนจรจากในเมืองจนทั่ว ในเวลาไม่นาน 'ชื่อเน่ง' ก็มาถึงบริเวณพิธี ชื่อเน่ง 'บะท้อ แซ่ซัง' รับผิดชอบมาจากพ่ออีกทีหนึ่ง เป็นชายวัยกลางคนที่ดูสงบนิ่งหน้าตาอวบเอิบสดใสยังนึก

บะท้อถูกเลือกจากคนในตระกูลให้มารับตำแหน่ง 'ชื่อเน่ง' ด้วยว่าบะท้อเป็นคนใจดี เป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำมาหากิน ด้านงานศพ งานแต่งงาน การดูดวงจัญ ขณะเดียวกันบะท้อก็ยังเป็นจื่อเน่งของตระกูลแซ่ซังด้วย คือ

ผู้ประกอบพิธีกรรม และใครเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ช่วยดูแลรักษา

ชื่อหนึ่งตีฆ้อง 1 ครั้งก่อนเข้าสู่ลานพิธี จากนั้นก็นำทุก ๆ คนเข้าไปยังลานพิธี ได้ต้นดงแข็งทำเป็นศาลเล็ก ๆ อันเป็นที่สิงสถิตของ 'เทพ'

ชื่อหนึ่งจุดธูปเทียนเพื่ออัญเชิญเทพ ทั้ง 4 ลงมาสถิตย์ยังศาล ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนั่งคุกเข่าอยู่ในความสงบ จนกระทั่งชื่อหนึ่ง

ได้บอกกล่าวต่อเทพว่า "ปีเก่าผ่านไปแล้ว ปีใหม่ผ่านมา ชาวบ้านขอเคารพบูชา ขอเทพมารับสักการะด้วย"

แต่แต่ละคนก็จะทยอยกันมาจุดธูปเทียนพร้อมกับกระดาดชาขาว บักไปพร้อมกัน ควันธูปสีขาวลอยตลบอบอวลทั่วทั้งบริเวณ ล่องลอยขึ้นไปบนอากาศอย่างช้า ๆ ราวกับว่าได้รับสารจากมนุษย์ไปเพื่อบอกกล่าวแก่เทพแล้ว ชื่อหนึ่งรอให้แต่ละคนได้ทยอยกันมาจุดธูปเทียนจนครบ ชาวบ้านก็ได้นำหมูที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีทั้งหมูดัม หมูดิบ และเหล้าขาวมาเพื่อเซ่นไหว้

ไม่พ้นหน้าที่ของชื่อหนึ่ง ที่จะต้องสื่อสารกับเทพอีกครั้ง โดยการเสี่ยงทายด้วย 'กัวเหน็ง' ซึ่งทำจากเขาควาง เวลาเสี่ยงทายชื่อหนึ่งจะโยนก๊วะสองอันลงบนพื้นดิน หากก๊วะหงายทั้งสองอันแสดงว่าเทพยอมติดต่อกับมนุษย์ ในปีนั้นหมู่บ้านประพัตติดีทั้งหมู่บ้านไม่มีใครละเมิดต่อเทพ แต่ถ้าเมื่อใดก๊วะคว่ำทั้งสองอันแสดงว่ามีคนในหมู่บ้านคิดไม่ซื่อ ไม่ยึดมั่นต่อเทพ จำต้องเสี่ยงทายใหม่ หากคว่ำอัน หงายอันแสดงว่าถึงแม้มีชาวบ้านบางส่วนที่ทำไม่ดี แต่ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่ทำดีอยู่ การติดต่อกับเทพพอมีหวัง

กว่าที่มนุษย์จะติดต่อกับเทพทั้ง 4 ได้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นหน้าที่ของชื่อหนึ่งที่จะต้องเสี่ยงทายพร้อมกับบอกกล่าวต่อเทพด้วยความเคารพ จิตของทุกคนจะเพ่งรวมเป็นหนึ่งเดียวกับการเสี่ยงทายครั้งนี้ หากมนุษย์ต้องการพบเทพจิตใจต้องเป็นหนึ่งเดียวคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็กหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ต่างรอคอยชื่อหนึ่งด้วยความสงบระหว่งที่ติดต่อกับเทพ

การเสี่ยงทายดำเนินไปไม่นาน... ก๊วะทั้งสองอันก็หงายทั้งคู่ เป็นสัญลักษณ์ว่าการติดต่อกับเทพเป็นผลแล้ว บัดนี้ชื่อหนึ่งสามารถอัญเชิญเทพมารับฟังเรื่องราวของมนุษย์



ชื่อหนึ่ง...กำลังทำพิธีอัญเชิญเทพ

สิ่งดีงามกำลังจะเกิด...

ภายหลังการเสี่ยงทายแต่ละตระกูลนำธูป เทียน และกระดาดมาสักการะ ขอพรจากเทพบันดาลให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข

ไม่ว่าชีวิตคน พันธุ์พืช สรรพสัตว์ในป่าล้วนอยู่ภายใต้เทพเดียวกัน การเคารพนอบน้อมต่อเทพ เทพก็จะบันดาลให้สิ่งดีงามในการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง อย่างไรก็ตามสิ่งดีงามจะไม่เกิดขึ้นเลย หากชุมชนมิได้สืบทอดทบัญญัติของบรรพชนที่ได้สั่งสมกันมาอย่างยาวนาน

เฉกเช่นเดียวกับเผ่าชนอื่น ๆ ที่มีชีวิตผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ กฎระเบียบที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังพิธีกรรมต่างจากกฎหมายตรงที่คนทั้งชุมชนมีส่วนร่วมเป็นหูเป็นตาดูแลพื้นที่ดงแข็งร่วมกัน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ผู้ถือกฎหมาย ไม่ใช่ชื่อหนึ่ง

หากเป็นคนทั้งชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน หากดูแลรักษาดีก็เกิดผลดีต่อคนทั้งชุมชน หมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข แต่หากดูแลรักษาไม่ดีก็เกิดภัยพิบัติต่อชุมชน

ภายหลังพิธีกรรมสิ้นสุดลง ผู้คนเกาะกลุ่มพูดคุยด้วยสีหน้ายิ้มแย้มตามประสาที่ ๆ นื่อง ๆ พวกเขาได้รับพรจากเทพแล้ว แต่การปฏิบัติภาระหน้าที่ต่อเทพยังไม่สิ้นสุด

คนจากในเมืองและผมได้รับพรจากเทพด้วย ภาระของเราจึงยังไม่เสร็จเช่นกัน



ร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและสืบทอดวัฒนธรรมได้ที่ เครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้ง เลขที่ 252 หมู่ 2 ต.สันทรายน้อย อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210